

Розвиток іншомовної мовленнєвої компетенції у студентському віці

Актуальність дослідження обумовлена тим, що сучасні геополітичні, геоекономічні і геокультурні реалії загострили потребу в особистості, здатній будувати діалог з представниками різних лінгвоспівтовариств. Інтеграція України у європейський та світовий освітній простір зумовлює нове бачення основної мети вивчення іноземних мов у вищих закладах освіти. Провідною метою вивчення іноземної мови студентами вищих закладів освіти різних напрямів підготовки стає іншомовна компетенція особистості, а бажаним результатом – використання іноземної мови як доступного засобу спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки.

Проблемі іншомовної компетенції присвячена значна кількість праць зарубіжних і вітчизняних вчених: Є.М.Верещагіної, І.А.Зимньої, В.Г. Костомарової, Є.І.Пасової, Л.В.Щерби [1].

Мовленнєва компетенція передбачає здатність сприймати й породжувати іншомовні тексти згідно з поставленим комунікативним завданням, яке включає ситуацію спілкування й комунікативний намір. Вона базується на чотирьох видах компетенції: аудіюванні (розумінні на слух), говорінні, читанні та письмі [2].

Розвиток мовленнєвої компетенції напряму пов'язаний з пізнавальною сферою особистості.

Виходячи зі сказаного, **об'єктом** нашого дослідження є розвиток пізнавальної сфери особистості.

Предмет дослідження: шляхи розвитку іншомовної мовленнєвої компетенції (аудіювання, читання, говоріння).

Гіпотеза: розвиток стійкості і концентрації уваги, зниження мовної тривожності, підвищення швидкості читання іноземних текстів, застосування інтерактивних технологій сприятиме розвитку іншомовної комунікативної компетенції (аудіювання, говоріння, читання).

Мета: визначити шляхи підвищення рівня іншомовної мовленнєвої компетенції студентів.

Методи: теоретичні (аналіз та узагальнення літературних джерел) та емпіричні (спостереження, експеримент, тестування).

Методики: «Аудіювання мови. Побудова індивідуального профілю аудитора», «Карта контролю стану мови», «Оцінка швидкості читання», «Шкала швидкості читання»[4].

Для реалізації поставленої мети та перевірки висунутої гіпотези були визначені наступні задачі:

- 1) проаналізувати наукову літературу з проблеми стану розвитку елементів комунікативної компетенції;
- 2) діагностувати рівень розвитку компонентів іншомовної мовленнєвої компетенції, визначити шляхи підвищення її рівня;
- 3) розробити рекомендації щодо підвищення рівня іншомовної мовленнєвої компетенції студентів.

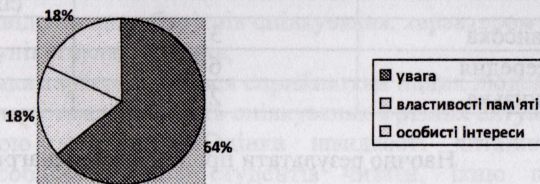
Для дослідження рівня іншомовної комунікативної компетенції було обрано 11 студентів факультету іноземних мов Криворізького педагогічного університету – КДПУ (старший юнацький вік). У ході нашого дослідження, ми використовували різноманітні методики, для діагностики рівня розвитку 3 компонентів мовленнєвої компетенції: аудіювання, говоріння, читання. За допомогою методики «Аудіювання мови. Побудова індивідуального профіля аудитора»[3] ми змогли проаналізувати недоліки студентів, які виникають в аудіюванні. Результати представлені в таблиці 1:

Таблиця 1

Діагностика аудіювання мови

Якості аудіювання, які є недостатньо розвиненими	Кількість студентів	Відсоткове співвідношення%
увага	7	64
Властивості пам'яті (обсяг оперативної пам'яті, рівень смислового запам'ятовування)	2	18
Уміння відділяти особисті інтереси від об'єктивних даних (співвідношення образів уяви, своїх мрій з реальністю, самоконтроль за роботою)	2	18

Наочно результати представлені в діаграмі:

Мал. 1 Співвідношення якостей аудіювання, які недостатньо розвинені

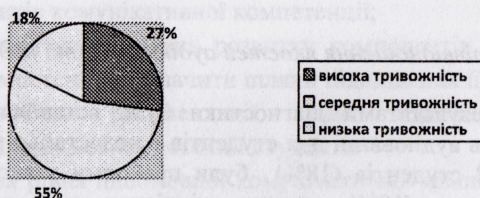
За результатами діагностики було встановлено, що найбільшим недоліком в аудіюванні для студентів є недовільно розвинені якості уваги (64%). У 2 студентів (18%) були проблеми з якостями пам'яті. Для 2 досліджуваних (18%) складно відділяти свої особисті інтереси від об'єктивних даних. Головною особливістю аудіювання виступає увага, всі інші якості з нею тісно взаємопов'язані. При аналізі індивідуальних особливостей студентів нами було встановлено, що недостатньо розвинутими є саме такі якості уваги, як стійкість та концентрація. Важливою умовою ефективності будь-якої діяльності є стійкість уваги, яка виявляється у тривалому зосередженні її на певних об'єктах, на конкретній діяльності. Ця властивість є однією з умов завершення будь-якої справи і, навпаки, часте відволікання уваги заважає доведенню розпочатої роботи до кінця. Недостатній рівень стійкості уваги у досліджуваних пояснюється ступенем складності матеріалу та його недостатньо осмислене оволодіння. Із стійкістю уваги тісно пов'язана її концентрація, яка полягає в глибокій зосередженості психологічної діяльності на певному об'єкті чи діяльності. Така зосередженість звичайно сприяє ефективному виконанню завдання. У досліджуваних недостатній рівень концентрації уваги пояснюється невмінням виділити тему та головну думку тексту, основну інформацію, що веде до втрати інтересу з боку аудиторів, відволікання на зовнішні подразники, низький самоконтроль за роботою. Все це свідчить про те, що студентам потрібно навчитися керувати як своєю довільною, після довільною увагою, так і мимовільною увагою, звертати увагу на головне, важливе, зокрема на новизну змісту, а не тільки форми.

За допомогою методики «Карта контролю стану мови»[3] ми змогли оцінити індивідуальну схильність студентів до мовної тривожності. Ця методика дозволяє визначити схильність досліджуваних до мовної тривожності, що виходить за межі середніх нормативних показників. Результати представлені в таблиці 2:

Діагностика «Карта контролю стану мови»

Мовна тривожність	Кількість студентів	Відсоткове співвідношення%
висока	3	27
середня	6	55
низька	2	18

Наочно результати представлені в діаграмі:

Мал. 2. Співвідношення рівнів тривожності

За результатами діагностики, у 3 досліджуваних (27%) рівень мовної тривожності – високий. У цих студентів хвилювання інколи приймає безмежні форми, вони дуже бояться глузувань зі сторони їхніх однолітків, невдач, провалів. Відчуваючи постійний безпричинний страх, часто задають собі пи-тання: "А раптом що-небудь трапиться?". Підвищена тривожність інколи навіть може дезорганізувати їхню діяльність, що, у свою чергу, приводить до заниженої самооцінки, невпевненості в собі ("Я ж нічого не міг!"). Таким чином, цей емоційний стан може виступати в якості одного з механізмів розвитку неврозу, тому що сприяє поглибленню особистісних протиріч (наприклад, між високим рівнем домагань і низькою самооцінкою).

У 2 студентів (18%) рівень мовної тривожності – низький. Ці люди мають схильність до завищеної самооцінки та не відчувають ніяких сумнівів у власних вчинках та власній мові. І у 6 досліджуваних (55%) рівень мовної тривожності – середній. Найбільшу тривожність вони відчувають в ситуації публічного виступу перед великою кількістю незнайомих людей.

З метою зниження рівня тривожності в групі АНФ-07-1-1 викладачем, Луценко Л. А. були запроваджені такі інтерактивні технології навчання: рольові ігри, дискусії англійською мовою на різноманітні тематики, метод проектів. Як результат такого навчання у студентів цієї групи сформувалися:

1. вміння до співробітництва, продуктивність якого характеризується зміною стратегії взаємодії, можливості залучати студентів у навчальну взаємодію;
2. комунікативна компетентність, що визначається зміною стилю спілкування, усвідомленням бар'єрів спілкування, характером вирішення комунікативних завдань;
3. толерантність, яка характеризується сприйняттям інших людей і забезпечує повноту та адекватність спілкування в різних ситуаціях .

За допомогою методики «Оцінка швидкості читання»[3] ми проаналізували особисте вміння студентів читати, їхню швидкість орієнтуватися в текстовому матеріалі, вміння розуміти структуру прочитаного тексту і таким чином швидше отримувати і оцінювати інформацію.

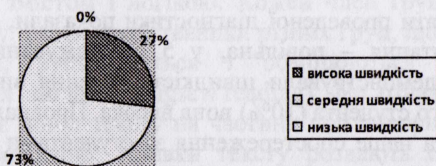
Результати представлені в таблиці 3:

Таблиця 3

Оцінка швидкості читання

Швидкість читання	Кількість студентів	Відсоткове співвідношення%
висока	3	27
середня	8	73
низька	-	-

Наочно результати представлені в діаграмі:

Мал. 3 Співвідношення швидкості читання

Отримані нами результати проведеної діагностики свідчать, що в групі АНФ-07-1 немає студентів з низькою швидкістю читання. У 8 студентів (73%) швидкість читання – середня. При опитуванні студентів, ми виявили, що основними причинами повільного читання для них є: недостатня зосередженість уваги, повернення до вже прочитаного тексту, проказування тексту, наявність незнайомих слів. 3 студенти (27%) показали високу швидкість читання.

Крім того ми перевірили швидкість читання за допомогою розрахунку кількості прочитаного тексту в словах за 1 хвилину[3].

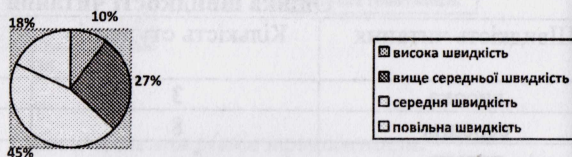
Результати представлені в таблиці 4:

Таблиця 4

Шкала швидкості читання

Шкали швидкості читання за 1 хв	Кількість студентів	Відсоткове співвідношення%
Висока – 450 слів	1	10
Вище середньої – 300 слів	3	27
Середня – 250 слів	5	45
Повільна – 200 слів	2	18

Наочно результати представлені в діаграмі:

Мал. 4 Співвідношення шкали швидкості читання

Результати проведеної діагностики показали, що у 2 студентів (18%) швидкість читання – повільна, у 5 досліджуваних (45%) – середня, 3 студенти продемонстрували швидкість читання вище середньої (27%), і тільки у одного студента (10%) вона висока. Проаналізувавши отримані дані діагностики та наше спостереження за студентами АНФ-07-1, ми виявили такі помилки досліджуваних, що знижують рівень швидкості читання:

1) регресії очей – повторний рух очей з метою повторного читання вже прочитаного тексту. Найчастіше, як би для вірності, непомітно для себе будь-який текст читається двічі, причому як легкий, так і важкий;

2) артикуляція – мимовільні рухи губ, язика, елементів гортані при читанні

тексту про себе. Інтенсивність цих рухів залежить від рівня розвитку навичок читання й складності тексту;

3) відсутність уваги при читанні. Студенти не завжди вміють керувати своєю увагою під час читання, їхня увага часто переключається на сторонні думки й предмети, інтерес до тексту знижується, більші фрагменти тексту читаються механічно і зміст прочитаного не доходить до свідомості.

Отже, інтерактивне навчання уможливило розвиток та удосконалення всіх видів мовленнєвої компетенції, оскільки впливає не лише на свідомість студентів, але й на їх почуття, волю (дії, практику). Було експериментально доведено, що ефективність засвоєння навчального матеріалу за умов інтерактивного навчання є значно вищою у порівнянні з такими формами навчання, як лекція (де засвоєння матеріалу становить – 5%), читання (10%), у той час як навчання в дискусійних групах – 50 %, практика через дію – 75%, навчання інших або негайне застосування знань – 90 %.[4]. Це є дидактичною закономірністю.

Із усього сказаного вище випливає, що запропонована нами гіпотеза повністю підтверджується. Звідси можна зробити висновок, що рівень мовленнєвої компетенції інтенсивніше розвивається та удосконалюється при використанні педагогами інтерактивних навчальних технологій, а тому при розробці рекомендацій з розвитку мовленнєвої компетенції в першу чергу потрібно звертати увагу на те, як можна доцільно використовувати методи та технології інтерактивного навчання, що ми плануємо реалізувати під час студентської практики в майбутній педагогічній діяльності. На основі проведеного дослідження було розроблено рекомендації для подальшого впровадження у практику педагогічної діяльності. Зокрема, запроваджувати метод „мереживна пилка”, розроблений Е.Аронсоном в 1978р. У створеній навчальній ситуації студенти виступають у ролі педагога, передаючи один одному засвоєну інформацію. Навчальна діяльність здійснюється у групах з 6 чоловік для роботи з певними частинами навчального матеріалу, який об'єднаний у блоки за змістом і логікою. Кожен член групи опрацьовує свою частину матеріалу, потім представники різних груп, що вивчали одне й те саме питання, зустрічаються і обмінюються інформацією; рекомендувати читання зигзагом (jigsaw reading). Це означає такий вид діяльності, що включає поділ тексту на частини або використання різних текстів за тією ж тематикою. Уривки тексту роздають студентам для читання з подальшим обговоренням з метою виявлення змісту всього тексту або висловлювання різних точок зору щодо прочитанного.

Список використаних джерел:

1. Ухта І. В. Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови / І. В.Ухта– В.: ІХ МНПК «Гуманізм та освіта», 2008.
2. Ніколаєва С.Ю.Програма з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання) / С.Ю. Ніколаєва, М.І.Соловей ,Ю.В. Головач та ін. – К.: Київ. держ. лінг. ун-т та ін., 2001. – 245с.

3. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / В.Д. Балин, В.К. Гайда и др.; под. ред.. А.А. Крылова, С.А. Маничева. – 2-е изд., доп. и перераб. – СПб : П., 2003.
4. Пометун О. Интерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2002.